

# Kadir Akın: Ermeni Soykırımında Alman Etkisi

Posted on 02/06/2016



Alman hükümetiyle Osmanlı Padişahı II. Abdülhamit'in 1880'de başlattığı ilişkinin İttihat- Terakki döneminde devralınarak sürdürülmesinin kuşkusuz siyasi ve tarihsel arka planla alakası vardı.

Bu yakınlık, ortak çıkarların kesişmesi sonucu, birbirini anlamaya ve hatta ortak politikalar geliştirilmesine ve yürütülmesine de vesile olmuştu. 1915 yılının Nisan ayında başlayan ve aynı yılın Eylül-Ekim ayına gelindiğinde 1 milyona yakın Ermeni'nin padişah fermanına dayandırılarak yerlerinden yurtlarından sürülerek sürgün yollarında Teşkilat-ı Mahsusa çetelerince katledilmeleri, o tarihlerde Almanya ile sahip olunan ticari, siyasi ve askeri anlaşmalar nedeniyle Almanya'nın bilgisi dışında gerçekleşmezdi.

Osmanlı üzerindeki Alman etkisi, II. Abdülhamit'in Almanya'nın askeri üstünlüğünden deyim yerindeyse büyülenerek, Rusya'ya karşı dengeyi sağlayacak yeni güç olarak İngiltere yerine Almanya'yı seçmesi, Almanya'nın da 300 milyonluk Müslüman halklar topluluğuna hitap etmenin aracı olarak Osmanlıları görmesiyle başlar.

İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni kuran asker kökenli kadronun ve ona ideolojik önderlik yapan eli kalem tutan "münevverlerin", uzun yıllar Osmanlı ordusunda görev yapmış başta, Von Der Goltz ve diğer Alman subayların savunduğu fikirler ekseninde zihinlerinin gelişip şekillenmesi de, işte bu sürecin sonunda mümkün oldu.

Von Der Goltz 1883 yılında II. Abdülhamit tarafından Osmanlı İmparatorluğu'na davet edildiği sırada Alman İmparatoru, I. Wilhelm'di. Von Der Goltz Paşa iki yıl görev yapmak üzere geldiği, Pangaltı'da bulunan Harbiye Mektebi'ne ilk gittiğinde, Osmanlı'da kesintisiz 13 yıl görev yapacağını düşünüyor muydu bilinmez.

Paşa, bu okulda eğitim verdiği ve ileride İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni oluşturacak Türk öğrencilerini, onlar da Alman hocalarını çok sevdi. Öyle ki, Von Der Goltz'un bir Türkten daha fazla Türklük için çaba sarf ettiğine inandılar, eserleri onlarca baskı yaptı, fikirleri İttihatçıların ilham kaynağı oldu. "Her millete bir devlet" prensibinin işlediği koşullarda devlet olabilmek için önce millet olmak gerektiğine inanan İttihatçılara, onun fikirleri yol gösterdi.

Goltz Paşa'nın etkisi sadece eğitim alanıyla sınırlı kalmadı. II. Abdülhamit'in yaşamını rahatça sürdürebilmesi için şahsi garanti vererek davet ettiği Goltz Paşa, Osmanlı'nın sanayi ve ulaşım yatırımlarıyla ilgili padişaha sık sık öneri sunacak kadar da yakınındaydı.

General Goltz'un Genelkurmay tarafından desteklenen askerî heyeti, 1880'lerin sonuna doğru Osmanlılara Krupp ailesinin toplarını kabul ettirecek ve Alman silâh sanayisinin Osmanlı Devleti'ndeki tekel konumuna gelmesi bu açılan kapıdan girilerek tesis edilecekti.

Kısa sürede Osmanlı Ordusu, Alman silah sanayisinin önde gelen müşterisi haline geldi. 1885-1886 yıllarında yüzlerce top ve yarım milyon tüfek satın alındı. II. Wilhelm'in Osmanlıyı ilk ziyaretinden sonra 1889'dan ve 1895'e kadar 37,2 milyon marklık yeni siparişler verildi.

1888’de Osmanlı toprakları üzerinde ilk kez Almanya’ya Haydarpaşa-İzmit/ İzmit-Adapazarı hatlarında demiryolu imtiyazı verildi. İleriki yıllarda İstanbul-Bağdat imtiyazının da verilmesi ile Almanya, Osmanlı Devleti nezdindeki “en ziyade müsaadeye mazhar devlet” konumunu kazandı.

Süreç Osmanlı mülkünde hızla Almanya lehine işlemeye başlamıştı. Alman -Türk ticaretinin toplam Osmanlı dış ticaret hacmi içindeki payı 1887’de yüzde 6 iken, 1910’da yüzde 21’e yükseldi. Buna mukabil İngiltere’nin payı aynı zaman diliminde yüzde 61’den yüzde 35’e, Fransa’nın payı yüzde 18’den yüzde 11’e geriledi.

Osmanlı borçları için de aynı süreç geçerliydi. 1887’de Almanya’nın Osmanlı borçları içindeki payı yüzde 7,5 iken 1914’te yüzde 21’e yükseldi. İngiltere’nin payı ise yüzde 33,2’den yüzde 14’e geriledi.

Sanayi yatırımları da aynı seyri izledi. 1880-1913 arasında Almanya’nın bu yatırımlar içindeki payı yüzde 0,3’ten yüzde 20,6’ya yükselirken, İngiltere’nin payı yüzde 48,1’den yüzde 22,2’ye kadar gerilemişti.

1880’lerden itibaren Alman eğitim ve misyoner kurumları Osmanlı mülkünde faaliyete başladı, aydınlar arasında Almanca, Fransızcadan hemen sonra gelen kültür ve bilim dili haline geldi. Almanya Osmanlı mülkünde hızla nüfuzunu artırır ve özellikle ordu gibi kilit bir kuruma yerleşirken, İngiltere bunun tersine buradaki nüfuzunu aynı hızla kaybetmekteydi.

İttihatçıların yeni gelişen burjuvazinin içindeki Müslüman ve Türklerin kısa sürede sözcüsü konumuna gelmesi ve Alman emperyalizmiyle aralarında kurdukları bağ, bir ortak paydaya işaret ediyor.

Feodal Osmanlı Devleti, kendi bağrından çıkan çağına uyumlu bir burjuva devlet arayışında Almanlarla kaderini birleştirirken, bir “doku uyuşması” içinde kimi Alman subaylarının

onlara ögütlediği gibi davranmaktan ve Ermeni soykırımını gerçekleştirmekten de hiç çekinmedi.

Kaldı ki soykırımla iç içe geçmiş Birinci Dünya Savaşı zaten emperyalist ülkelerin dünya pazarlarını yeniden paylaşmanın yanı sıra; bir yandan da askeri, ekonomik ve siyasi hegemonya kavgasıydı. Osmanlı bu emperyalist paylaşım savaşında Alman emperyalizminin yanında saf tutacaktı.

Osmanlı'nın Balkan Savaşı süresince ve sonrasında diplomasi alanında dışlanmasıyla Avrupa'daki iki bloktan birisiyle ittifak kurmaları bekleniyordu. Bu ittifak ya İngiltere, Fransa ve Rusya'dan oluşan üçlü itilaf veya Almanya, Avusturya ve İtalya'dan kurulu olan üçlü ittifak olacaktı. Osmanlı'nın itilafı tercih ettiği ve sırasıyla İngiltere, Fransa ve Rusya'ya yanaştıkları söylenir.

Almanya'da Balkan Savaşı'ndaki Osmanlıların başarısızlıkları sonrasında İstanbul'la bir ittifaka girmekte aynı derecede kararsızdı. Ancak Haziran 1914'te Avusturya-Sırbistan savaşının çıkmasından sonra Berlin, bir Osmanlı işbirliğinden kazanacağı şeylerin kaybedeceklerinden daha fazla olduğunu hesapladı.

Berlin ancak kapsamlı bir savaşa gireceğinden kesinlikle emin olduğu zaman İstanbul'a yönelecekti. Bu konuda bir başka değerlendirme de, Almanya'nın Fransa karşısında Marn'da bozguna uğramasından sonra Osmanlı'ya yöneldiği, İslam alemine Osmanlılar vasıtasıyla seslenip hitap alanını büyütmeyi hesapladığıdır.

Almanya Rusya'ya savaş ilan ettikten sonra İttihatçıların askeri-siyasi blokların her ikisiyle de görüşmelere başladığı doğrudur. Osmanlı İmparatorluğu'nun Rusya'nın saldırıları karşısında uzun bir süre Avrupa'nın üzerinde güneş batmayan krallığı İngiltere tarafından himaye gördüğü ve Osmanlı içinde ciddi bir İngiliz hayranlığı olduğu aşikardı.

İngiltere'nin Hindistan'ı sömürgeleştirmesi ve uçsuz bucaksız bir coğrafyada hegemonya sahibi olması, onu "en büyük" kılıyordu. Savaş başladığında İngiltere tersanelerinde Osmanlı için yapımı sürmekte olan iki savaş kruvazörünün olduğu da biliniyordu.

Ne var ki, Almanya ile askeri alanda çok önceden kurduğu bağlantılar, Ermeni sorununun çözümü konusundaki yaklaşımları, siyaseten Almanya ile anlaşmaları ve İttihatçılardan en tepe noktasında bulunan kadronun Alman hayranlığıyla da birleşince, Osmanlı'nın Almanya'nın yanında savaşa girmesi kaçınılmaz hale gelecekti.

Bu arada Osmanlı Hazinesi'nin iflas halinde bulunduğunu ve memur maaşlarını ödemekten bile aciz durumda olduğunu da belirtmeliyiz. 2 Ağustos antlaşmasından kısa bir süre sonra Osmanlı Hazinesi'ne büyük bir para girişi gerçekleşti.

2 Ağustos'ta Osmanlı tarafından Sait Halim Paşa'nın, Almanya adına ise Alman Büyükelçi Baron Wangenheim'in imza koyduğu anlaşmaya, Said Halim Paşa'nın Yeniköy'deki yalısı ev sahipliği yaptı ve aynı gün ülke çapında seferberlik ilan edildi.

Farklı kaynaklarda madde sayısı değişse de, anlaşmanın içeriği değişmiyor. Esas olarak anlaşma, Almanya ve Osmanlı'nın askeri bakımdan işbirliğini ve Osmanlı askeri gücünün önemli ölçüde Almanların komutasına gireceğini söylüyor.

Bir başka iddia ise bu gizli anlaşmanın 5. maddesinin Almanya, Osmanlı İmparatorluğu'nun doğu sınırlarının, Rusya Müslümanlarını da içine alacak biçimde genişlemesini ve o bölgenin yeni tanzim edilecek sınırlar içinde kalmasını garanti etmesi olduğudur.

Aslında anlaşmada böyle bir maddenin olabileceğini, İttihat ve Terakki önderliğinin ortaya koyduğu pratik de doğrular gibidir. Enver Paşa'nın on binlerce Osmanlı askerini Sarıkamış'ta yetersiz donanımla ve kötü bir savaş stratejiyle kırdırması, arkasından Kafkasya ve Türkmenistan'daki çabaları ve yaşamını orada yitirmesi, Almanların Kafkasya

petrollerine Osmanlılar üzerinden sahip olma teziyle birlikte düşünülduğünde, bu maddenin gerçek olma ihtimali artıyor.

Almanya'nın İttihatçıların gerçekleştirdiği 1915 Ermeni soykırımındaki pozisyonu, kimi Alman subaylarının özgün durumlarını aşan bir işbirliğine işaret ediyor.

Almanya ile Osmanlı arasında yapılan hizmet sözleşmesine Alman subaylarının Türk ordusunda Alman ordusunda taşıdıkları rütbenin bir üstünü taşımalarını öngören bir hükmün eklenmesiyle, Askeri Yardım Heyeti'nin yetkisi daha da güçlendirildi.

Alman askeri varlığı önceleri 70 subaydan oluşurken daha sonraları savaşın doruk noktası olan 1916 yılının sonlarına doğru, kara kuvvetlerinde 640 subay, 6000 asker ve teknik personel, donanmada 150 subay, 2.300 er, boğazlar bölgesinde subay ve erlerden oluşan 1000 kişilik özel bir komando birliği ile yüksek bir sayıya ulaşacaktı.

2 Ağustos 1914 tarihli Türk-Alman gizli ittifak paktının maddeleri ve amaçları ışığında, savaş sırasında Türkiye'de görevlendirilen yüksek rütbeli Alman subaylarının oynadıkları rolün kaçınılmaz politik etkileri vardı.

Savaş sırasında Osmanlı topraklarında bulunmaları bile, en başta ikincil askeri etkileri olan politik bir eylemdi. Bu bakış açısıyla, burada askerlik yapmak, "etnik temizlik" gibi operasyonlar dâhil, Türk müttefikinin yan politik tasarımlarına uyumluluğu gerektiriyordu.

Berlin'deki Alman Başkomutanlığından gelen açık ve kesin emirlerle, Alman Askeri Yardım Heyeti'nde görevli çok sayıda Alman subayının, İmparatorluğun Ermeni ahalisinin imha edilmesi sürecine müdahalesi yasaklandı.

Kayser'in onayladığı bu müdahale etmeme politikası, Alman hükümetinin en üst düzeyinde kabul gördü. Bu işbirliğinin en açık göstergelerinden biri, Talat Paşa'nın Alman sefiri

Metternich'in Ermeniler lehine sürekli müdahalede bulunması üzerine, Berlin'e gönderilen ortak notayla Alman sefirin görevden alınmasının talep edilmesiydi.

Şimdi Almanya'nın, 101 yıl sonra Ermeni soykırımını ve bu soykırım esnasında ki sorumluluğunu görüp bunu tanınması, çok gecikmiş bir kabul ve özeleştiri olmakla birlikte tarihsel bir hakikatin hatırlanması ve hatırlatılması bakımından önemli sonuçlar yaratacaktır.

Türkiye'nin hala bu konuda sorumluluğunu gizleme ve yok sayma tutumunu benimsemesi ise, sorunun her geçen gün daha da büyüyerek önüne gelmesinden öte bir anlam taşımayacaktır.

Onca belgenin yok edilmesine, tarihin çarpıtılarak anlatılmasına rağmen bu konuda yok edilememiş belgelere dayanılarak yazılmış kitaplar, olanca çıplaklığıyla Ermeni soykırımının varlığını kanıtlamak için yeterlidir. Şimdi bu belgelere Alman arşivlerindeki belgelerde eklenecek, Türkiye'nin inkâr alanı daha da darlaşacaktır. (KA/HK)

Kaynak:

Kadir Akın, Ermeni Devrimci Paramaz, Dipnot

ilber Ortaylı, Osmanlı İmparatorluğunda Alman Nüfusu, İletişim Yayınları

Dr. Veli Yılmaz, 1. Dünya Harbinde Türk-Alman ittifakı, Kendi Yayını

Kaynak: [bianet.org](http://bianet.org)